

**РЕЦЕНЗИЯ НА МОНОГРАФІЮ КАНДИДАТА ІСТОРИЧНИХ НАУК, ДОЦЕНТА
ТРУБЧАНИНО-ВА МИКОЛИ АНАТОЛЬОВИЧА «РОЗВИТОК ПІДСОБНИХ
ПРОМИСЛОВИХ ВИ-РОБНИЦТВ І ПРОМИСЛІВ У СЕЛЯНСЬКИХ
ГОСПОДАРСТВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ РОСІЇ В ЕПОХУ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН
КІНЦЯ ХVІІІ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.»**

Рецензована монографія є самостійним, концептуальним, комплексним дослідженням з історичного розвитку селянського промислового підприємництва, яке виконано на матеріалах селянських господарств Європейської Росії. Актуальність наукової проблеми обумовлена тим, що протягом кінця ХVІІІ – початку ХХ ст. в економічній та соціокультурній модернізації Російської імперії досить важливу роль відігравали різноманітні підсобні промислові виробництва та промисли, якими селяни часто займалися поряд із землеробством і тваринництвом. Автор монографії на конкретних історичних при-кладах показав, що розвиток селянських підсобних виробництв і промислів сприяв створенню на селі взаємодіючої системи підвищення ефективності регіональної економіки, коли селянська промисловість фінансувала аграрне виробництво, а останнє надавало селянським підсобним виробництвам і промислам сировину та робочу силу. Така система взаємодії за-безпечувала економічно ефективно використання наявних ресурсів, значною мірою підвищувала потенціал розвитку села і ступінь використання загальної сукупності природно-ресурсних факторів місцевого характеру.

Обрана автором проблема в зазначених географічних та хронологічних рамках раніше майже не розглядалася в європейській історичній науці й не була предметом спеціального дослідження в українській історичній науці. Дослідження складається зі вступу, 9 розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків тощо. На початку дослідження автор аналізує наявні джерела з обраної проблеми та вказує, що дослідження присвячене актуальній темі і виконане в рамках державних наукових програм та планів. По своєму змісту і структурним характеристикам рецензована монографія М. А. Трубчанінова є оригінальним твором, який виділяється серед інших досліджень по проблематиці еволюції селянської промисловості. Робота вирізняється значним фактичним матеріалом, оригінальним підходом до аналізу та вирішення поставлених завдань, високою інформативністю.

Автор монографії намагається дати всебічні й досить об'єктивні відомості про особливості історичного розвитку кустарної промисловості в селах Європейської Росії. Текст роботи містить багато нових фактів, узагальнень та висновків, перед читачем відкриваються яскраві сторінки історії окремих народних виробництв. Переважним прийомом викладу тексту є науковий аналіз, узагальнення та пояснення багатого фактичного матеріалу. Для написання роботи автор залучив документальні матеріали з фондів шістнадцяти українських і семи російських історичних архівів, а також законодавчі акти, мемуари, спогади, щоденники й переписку безпосередніх учасників і очевидців вивчених історичних процесів. Автор монографії переконливо доводить, що саме малі форми селянського промислового підприємництва в зазначений час забезпечували ефективне функціонування й прискорювали ринкову трансформацію значної частини селянських господарств Європейської Росії. Вони активно впливали на всі сторони економіки російського села, його соціальне та культурне життя, на формування ментальності й свідомості самих селян. Переконаний, що вивчення історичного досвіду розвитку селянських підсобних виробництв та кустарних промислів і ремесел допоможе правильно оцінити тенденції розвитку дрібнотоварного виробництва, особливості його функціонування в окремих регіонах Європейської Росії, виявити ефективні засоби регулювання і стимулювання такої форми селянського підприємництва. В цілому вважаю монографію М.А. Трубчанінова цінним внеском у вивчення еволюції селянства Східної Європи в дорадянську епоху. Особливою позитивною рисою роботи представляється актуальність та новизна поставлених завдань і проблем; безсумнівна об'єктивність дослідження; повнота, глибина і всебічність розкриття теми; коректність аргументації і системи доказів; відсутність необ'єктивних або сумнівних висновків.

Волосник Ю.П. (Харків)